

Simfonia a IV-a

de Doru Popovici

Am afirmat întotdeauna că activitatea componistică se cere, cu necesitate, să fie susținută de o cât mai vastă, mai multilaterală cultură, că lecturile variate și aprofundate trebuie să constituie pentru compozitor un adevărat *violon d'Ingres*. Doru Popovici e unul dintre cei care, dincolo de multiplele-i preocupări, se străduiește să țină pasul cu viața intelectuală ce freacă în jurul său, făcând totodată incursiuni și în trecutul literaturii noastre de calitate. El are, desigur, anumite preferințe — Blaga, Călinescu, Iorga, etc., ale căror opere literare le investighează cu stăruință, neconținut. Față de patriotismul luminat al marelui cărturar care a fost Nicolae Iorga are o adevărată venerație. I-a consacrat poeme, a scris muzica de scenă la piesa cu caracter dramatic *Doamna lui Ieremia* etc. Recent, Filarmonica „George Enescu“ a prezentat în primă audiție, sub conducerea lui Mircea Basarab, *Simfonia a IV-a*, scrisă de Doru Popovici în memoria marelui savant.

Compozitorul este un temperament generos, un suflet cald, care vibrând cu intensitate la tot ce e frumos, înălțător, ca și la suferința umană, dă glas în muzica sa sentimentelor care îl animă. Am simțit din plin, o dată mai mult, acestea, ascultând muzica simfoniei. Fără a avea un caracter propriu-zis programatic, în ea răzbat cu putere gândurile și sentimentele compozitorului față de personalitatea marelui român și de tragicul său sfârșit. Lucrarea este alcătuită din trei părți. Nu vom expune măsură cu măsură tot ce am înregistrat de-a lungul audiției, dar vom căuta să redăm puternica impresie pe care ne-a făcut-o.

Simfonia are acea valoare perenă de a crea atmosferă, de a evoca drama finală a lui Nicolae Iorga. Prima mișcare e lentă. La început coardele intonează un cânt cu caracter elegiac, dureros, profund, care va fi în curând dublat și diversificat de alămuri. El este condus într-un *crescendo*, când sonoritățile capătă amploare, apoi scad, se potolesc pentru ca o lovitură puternică la cinelli să dea semnalul unui ritm sacadat, obsedant. Ca niște „dangăte pline de jale“ intervin sunetele rare ale clopotelor; efectul este sumbru, dramatic și deosebit de sugestiv. Relevăm eficacitatea cîntului singular al violei, ca un lamento. Prima mișcare se pierde într-o surdină progresivă pe un fond ritmic foarte fin. Compozitorul este de o eco-

nomie a mijloacelor sonore exemplară, convins că într-adevăr, se poate spune foarte mult, cu foarte puține sunete.

Partea a două este un *Allegro*. Mișcarea dă curs unor figurații la suflători ce par că execută o flecăreală ridicolă, răutăcioasă și grotescă. Totul are un caracter motoric, care însă, treptat se spulberă.

În ultima parte, corul de femei, *a cappella* cîntă suav, serafic, cu mare efect. Este românesc, dramatic. I se adaugă și vocile bărbătești apoi orchestra în surdină. Se cîntă uneori la unison. Totul e foarte românesc. Uneori pare un adevărat prohod, sau o litanie, ca un cîntec liturgic. Sint momente de adevărată elevație a sentimentului, a gândului, față de marele dispărut.

Finalul apare însă luminos, blind, apoteotic dar cu discreție, ca un triumf care nu mai are nevoie să-și clameze zgomotos izbînda; adevărata izbîndă a zilelor noastre...

Este o lucrare de o mare sinceritate a sentimentului, scrisă într-un stil care se conturează unitar și care îl definește pe Doru Popovici drept un muzician inspirat, ce se sprijină pe o remarcabilă cultură muzicală, dar care scrie totuși accesibil, concis și receptiv tuturor — ceea ce socotim că reprezintă un succes deosebit. În privința interpretării, Mircea Basarab a intuit bine liniile directoare ale lucrării. A impus orchestrei un cînt diferențiat, în raport cu exigențele partiturii, a dat înțietate corului în pasajele cînd acesta a avut intervenții (dirijor Vasile Pîntea) care, de altfel, au fost, cu unele excepții cerute de text, foarte austere, moderate ca intensitate. Audiția perfect clară, s-a bucurat de caldă adeziune a tuturor ascultătorilor.

Programul ne-a dat prilejul să apreciem o dată mai mult însușirile vocale și interpretative, de înaltă ținută, ale sopranei Emilia Petrescu, în *Patru lied-uri*, cu acompaniament de orchestră de Richard Strauss, iar în încheiere, poemul simfonic *O viață de erou* de același compozitor căruia dirijorul i-a infuzat o viață deosebită, de frământare și luptă, de glorie și liniște, și care ne-a amintit de interpretările maestrului George Georgescu; fără să uităm nota pozitivă convenită solistului lucrării, concert-maestru Varujan Cozighian.

J.-V. PANDELESCU

„Unisonos II“

de Ștefan Niculescu

După spaniolul Enrique Garcia Asensio, un alt dirijor de peste hotare, vest-germanul Luigi Sagrestano, a ținut să-și înceapă programul la pupitrul Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii cu o primă audiție românească. Lucrarea aleasă în acest scop, *Unisonos II* de Ștefan

Niculescu, este — ca și *Colaje* de Corneliu Dan Georgescu, prezentată de Asensio — de o mare concizie a expresiei (durează 10 minute), dar totodată de o remarcabilă densitate a conținutului. De fapt, noua creație a lui Ștefan Niculescu reia preocupările din *Unisonos I* (compusă în 1970 la cererea Orchestrei simfonice din Mainz — R. F. Germania, pentru jubileul de două secole al editurii „Schott“), demonstrând în continuare existența a două posibilități de organizare a materiei sonore: univocală (de unde și titlul lucrării) și pluri-vocală. Scrisă la solicitarea Societății internaționale pentru muzica modernă și executată în străinătate anterior primei audiții românești, *Unisonos II* constituie — după declarația proprie a autorului — o aplicare în domeniul muzicii a procedurii concentrării și dispersiei periodice a materiei sau al organizării golurilor și plinurilor din unele sculpturi contemporane. Ideea găsirii unor corespondențe între arta plastică și muzică — care a stat și la baza recent ascultatei piese *Colaje* de Corneliu Dan Georgescu — își găsește așadar o nouă aplicare, pornind în mod evident de la un astfel de model ilustru cum este „Coloana infinită“ a lui Brâncuși, în care principiul succesiunii alternative a concentrării și dispersiei este redus la esență.

Transmutând în compoziția muzicală spiritul lucid și metodic, de înaltă probitate științifică, pe care și l-a însușit pe parcursul calificării sale politehnice prealabile. Ștefan Niculescu operează în noua sa lucrare — ca și în cele anterioare — cu „argumente“ de o soliditate incontestabilă. Creațiile sale, adresate mai mult rațiunii decît emotivității ascultătorilor, nu pot fi de aceea analizate după criteriile tradiționale. Ele pretind din partea publicului nu atît disponibilitatea de a se lăsa purtat pe valurile efluviilor sonore, cît mai degrabă capacitatea de a se concentra intelectual, pentru a putea urmări demonstrația intenționată de autor. Este fără îndoială un nou mod de a percepe muzica, pentru însușirea căreia se impune un adevărat antrenament de ascultare a lucrărilor moderne de calitate, singurul mijloc care asigură în cele din urmă satisfacții pe măsura celor obținute la audierea marilor capodopere ale muzicii clasice.

Lucrarea lui Ștefan Niculescu ne-a sugerat aceste considerații de ordin general, deoarece face în mod cert parte din acele creații moderne de incontestabilă calitate, care pot determina asemenea satisfacții. La obținerea acestei convingeri, a contribuit în mod activ dirijorul Luigi Sagrestano, care are indiscutabilul merit de a fi înțeles intențiile autorului și de a le fi transmis cu claritate publicului prin intermediul orchestrei.

Oricît ar părea de ciudat, afinitatea evidentă a dirijorului oaspete pentru muzica contemporană a avut urmări pozitive, și în modul său de a concepe o pagină consacrată

a muzicii veacului trecut, *Simfonia nr. 9 în Do major (Marea simfonie)* de Schubert. În loc de a schimba timpri — așa cum procedează în special dirijorii cu înclinații romantice — Sagrestano a variat tensiunea, obținînd astfel aceleași rezultate, fără a contraveni indicațiilor partiturii. Gestica sa este intrucîtva ciudată, foarte largă, cu numeroase înflorituri (inutile) producînd o impresie generală de prețiozitate. Cu toate acestea, rezultatele concrete sînt excelente, orchestra înțelege indicațiile sale, dinamica este bogat nuanțată, temele interioare sînt scoase în relief. Instrumentiștii Radioului au realizat, sub conducerea lui, performanțe remarcabile, atît în ansamblu cit și individual (splendide solo-uri ale oboistului Petre Szilai și cornistului Ion Bădănoiu).

Concertul pentru două vioi și orchestră în re minor de Bach a avut un cuplu solistic inedit: Ion Voicu și fiul său, Mădălin. Într-o lucrare în care disparitatea de temperamente, de stiluri și de sonorități a celor doi soliști duce deseori la o flagrantă lipsă de unitate, Ion și Mădălin Voicu au știut să alcătuiască o echipă omogenă, iar împreună cu orchestra dirijată de Luigi Sagrestano să asigure lucrării caracterul de *Concerto grosso*, cu care se înrudește îndeaproape. Cele două *Allegro-uri* (mai ales cel final) au fost realizate cu nerv, în stilul adecvat, fără a se neglija pulsația ritmică precisă. Tînărul Mădălin se prezintă ca un violonist format, sensibil și muzical, cu un ton încă puțin aspru, dar în general cu certe posibilități de afirmare în perspectivă. Alături de el, Ion Voicu (la vioara a II-a) a adus contribuția sonorității sale pline de farmec, dar și a unei muzicalități pe care practica tot mai activă în cadrul orchestrei de cameră „București“ nu face decît s-o ridice spre culmi tot mai înalte de desăvîrșire artistică.

„Racorduri“ de Cornel Țăranu

Piesa *Racorduri* de Cornel Țăranu, cu care Ludovic Baci și-a început concertul la pupitrul Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, constituie o primă audiție bucureșteană, dar nu una absolută, dat fiind că lucrarea — dedicată Orchestrei de cameră a Filarmonicii din Cluj — a fost prezentată anterior de către aceasta, sub bagheta lui Mircea Cristescu, la Bienala de la Zagreb din 1971, la Festivalul „Toamna varșoviană“ din 1972 și la „Toamna muzicală clujeană“ din același an. Concepută pentru o formație instrumentală restrînsă, care nu depășește 27 de persoane, partitura implică folosirea cvintetului complet al coardelor, căroro li se adaugă trei lemne (flaut + piccolo, oboi, clarinet), două alămuri (trompetă, corn), pian, harpă și un „set“ bogat de instrumente